СТРАТЕГІЇ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТИРІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ СЛОВЕСНОСТІ

Леся Гапон, PhD,

26.10. 2021

Мета уроків української мови

- виховання мовної особистості, національно-свідомого громадянина україни;
- реалізація комунікативно-діяльнісного, українознавчого, функціонально-стилістичного та інших аспектів навчання;
- розвиток пізнавальних і творчих здібностей особистості;
- мовленнєва спрямованість уроку, удосконалення всіх видів мовленнєвої діяльності;
- здійснення морального, етичного та естетичного виховання, що передбачає особистісний підхід до навчання;
- посилення практичної спрямованості навчання;
- використання активних інноваційних форм, методів, прийомів навчання;
- інтегральність (реалізація внутрішньо- і міжпредметних зв’язків);
- оптимальність змісту уроку.

Актуальність

КОНЦЕПЦІЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ СПРЯМОВАНА НА ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ СТАВЛЕНЬ І СУДЖЕНЬ, ЯКІ СЛУГУЮТЬ БАЗОЮ ДЛЯ ЩАСЛИВОГО ОСОБИСТОГО ЖИТТЯ ТА УСПІШНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ІЗ СУСПІЛЬСТВОМ

У РОЗДІЛІ «ВИХОВАННЯ НА ЦІННОСТЯХ» КОНЦЕПЦІЇ ЗАЗНАЧЕНО, ЩО «НАЙОСВІЧЕНІША ЛЮДИНА МОЖЕ СТАТИ НАЙГІРШИМ ЗЛОЧИНЦЕМ, ЯКЩО НЕ РОЗУМІЄ І НЕ ПОДІЛЯЄ ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ».

Ієрархія засадничих документів

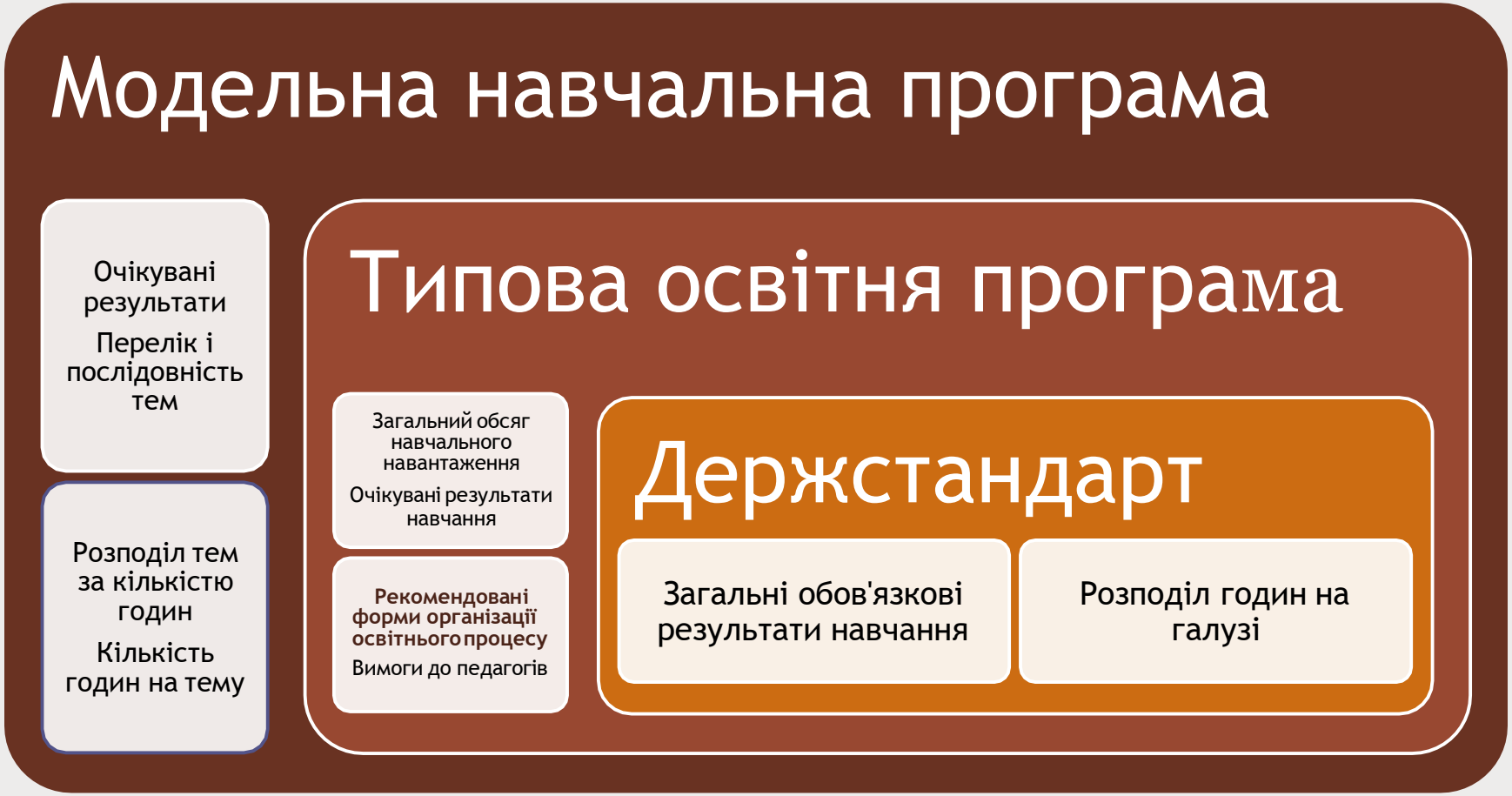

- Українська мова Українська мова. 5-6 класи
- Модельна навчальна програма «Українська мова. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Голуб Н. Б., Горошкіна О. М.).
- Модельна навчальна програма «Українська мова. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Заболотний О. В., Заболотний В. В., Лавринчук В. П., Плівачук К. В., Попова Т. Д.).
- Українська література Українська література. 5-6 класи
- Модельна навчальна програма «Українська література. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Архипова В. П., Січкар С. І., Шило С. Б.).
- Модельна навчальна програма «Українська література. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Чумарна М. І., Пастушенко Н. М.).
- Модельна навчальна програма «Українська література. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Яценко Т. О., Качак Т. Б., Кизилова В. В., Пахаренко В. І., Дячок С. О., Овдійчук Л. М., Слижук О. А., Макаренко В. М., Тригуб І. А.).
- Драматургія і театр. 5-6 класи» (міжгалузевий інтегрований курс)
- Модельна навчальна програма «Драматургія і театр. 5-6 класи» (міжгалузевий інтегрований курс) для закладів загальної середньої освіти (Старагіна І. П., Чужинова І. Ю., Івасюк О. М.).
- Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної)
- Модельна навчальна програма «Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної). 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Яценко Т. О., Тригуб І. А.).

ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ МАЮТЬ НА МЕТІ ДОПОМОГТИ ВЧИТЕЛЕВІ:

1. ВИБРАТИ ТЕМАТИКУ ТВОРЧИХ РОБІТ І ДИДАКТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ
2. УРІЗНОМАНІТНИТИ Й СТРУКТУРУВАТИ НАВЧАЛЬНУ ДІЯЛЬНІСТЬ
3. СФОРМУВАТИ В УЧНІВ КОМПЕТЕНТНОСТІ, НЕОБХІДНІ ДЛЯ УСПІШНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ В СУСПІЛЬСТВІ.

КАТЕГОРІЯ «ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ ОСОБИСТОСТІ» МІСТИТЬ У СОБІ ТРИ КОМПОНЕНТИ:

1. ПІЗНАВАЛЬНИЙ – УСВІДОМЛЕННЯ СУТНОСТІ ЯВИЩА, ЙОГО ЯКОСТЕЙ, ВЛАСТИВОСТЕЙ
2. ЕМОЦІЙНИЙ – ПЕРЕЖИВАННЯ ЦІННОСТІ ЯВИЩА
3. МОТИВАЦІЙНИЙ – ГОТОВНІСТЬ ДІЯТИ ВІДПОВІДНО ДО УСВІДОМЛЕНОЇ ЦІННОСТІ В СИТУАЦІЇ ВИБОРУ

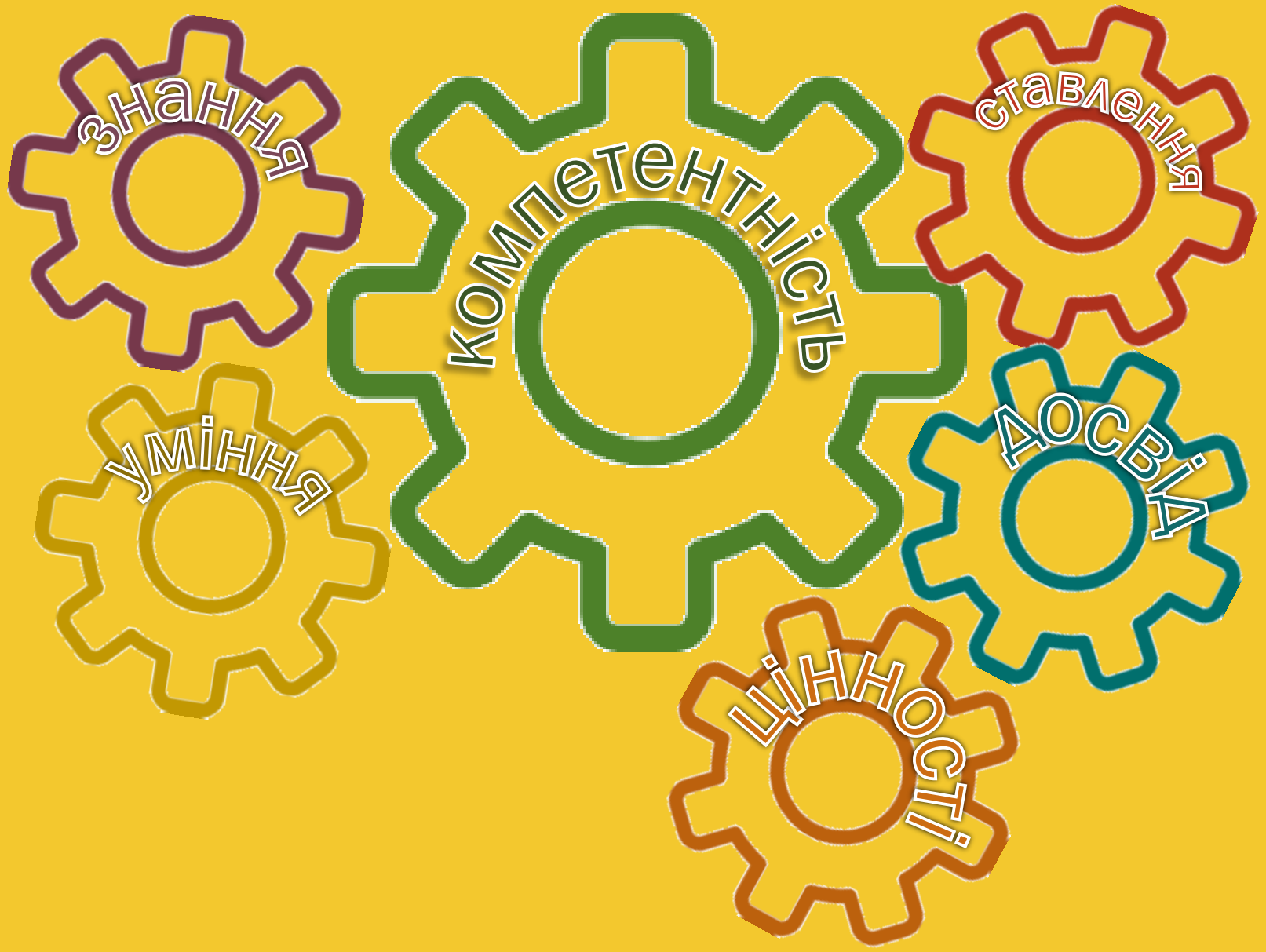

Компетентності – це багатовимірні утворення, що містять когнітивні, емоційні, мотиваційні та ціннісні елементи.

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст навчального предмета	Вид навчальної діяльності

ФОНЕТИКА. ГРАФІКА. ОРФОЕПІЯ. ОРФОГРАФІЯ

Звуки мови й звуки мовлення.
Позначення звуків мовлення на письмі. Склад. Наголос

Ціннісні орієнтири

- Повага до культурних цінностей українського народу.
- Усвідомлення себе як невід'ємної частини природи, взаємозалежності людини та природи.
- Співпереживання, взаємоповага і взаємодопомога.
- Відкритість до інновацій, готовність продукувати нові ідеї.
- Здатність до конструктивної взаємодії дітей між собою та з дорослими.

ФОНЕТИКА. ГРАФІКА. ОРФОЕПІЯ. ОРФОГРАФІЯ

Вимова голосних і приголосних звуків. Чергування звуків.
Правопис префіксів *з- (зі-, с-), роз- (розі-), без-*

Ціннісні орієнтири

- Краса, естетична довершеність української мови, зокрема її милозвучність і мелодійність.
- Патріотизм, національна самосвідомість та ідентифікація.
- Любов до культури свого народу, його традицій, звичаїв, обрядів.
- Збереження та примноження родинних цінностей, забезпечення єдності поколінь.
- Усвідомлення необхідності дотримуватися правил безпечної життєдіяльності.

Формування ключових компетентностей

Комплексні завдання

Тематичні кейси

Кластерні компетентнісно зорієнтовані завдання

Проєктні завдання

Інтеграція знань

Когнітивні гачки

Мотиваційні тексти

ФУНКЦІЇ КОМПЕТЕНТНІСНО ОРІЄНТОВАНОГО ЗАВДАННЯ

ТИПИ КОМПЕТЕНТНІСНО ЗОРІЄНТОВАНИХ ЗАВДАНЬ

ПРЕДМЕТНІ

МІЖПРЕДМЕТНІ

ПРАКТИЧНІ

Структура компетентнісно зорієнтованих завдань

- СТИМУЛ
- ФОРМУЛЮВАННЯ ЗАВДАННЯ
- ДЖЕРЕЛО ІНФОРМАЦІЇ
- ІНСТРУМЕНТИ ОЦІНЮВАННЯ

Компетентнісно орієнтовані завдання мотивують до навчання, розвивають самостійність і креативність, активізують навчально-пізнавальну діяльність, сприяють розвитку ключових навичок і набуттю життєвого досвіду. Щоби такі завдання були цікавими для учнів, тематика має бути сучасною й актуальною для певного віку дітей.

У процесі вивчення складного речення з різними видами зв'язку в 9 класі ми розробили низку завдань, об'єднаних у тематичні кейси. Важливим при цьому є добір текстів, які є основою для розвитку предметної та ключових компетентностей.

Тематичний кейс № 1
Мистецтво навчання

1. Перечитайте текст. Придумайте і впишіть власну назву тексту. Назва має відображати ідею.

2. У другому абзаці розставте всі розділові знаки.

_____ *(назва тексту)*

Роками нас навчали починати іспити з найпростіших завдань. Але з погляду нейробіології ця порада не є слушною.

Барбара Оклі в книзі «Уроки без мороки» радить перед виконанням швидко проглянути всі завдання зробивши маленькі помітки біля найскладніших. На її думку варто виконувати складне завдання доти доки не настане відчуття що зайшли в глухий кут. Коли це станеться треба зупинитися й розпочати виконання простіших завдань завдяки яким відновиться впевненість у собі а згодом повернутися до складніших.

Техніка «Починай зі складного» змушує мозок працювати в режимі такого собі подвійного процесора: коли лишаєте складне завдання, за нього береться розсіяний режим мислення. Поки зосереджений режим виконує щось простіше, розсіяний непомітно розбирається зі складним. Якщо ж залишити всі важкі завдання наостанок, не буде часу впоратися з ними в розсіяному режимі.

Починати зі складного варто й тоді, коли виконуєте домашнє завдання. Якщо під час виконання складного завдання настає відчуття нерозуміння чи безвиході, варто перейти до чогось більш простого, а згодом треба повернутися до більш складного.

Таким чином, техніка «Починай зі складного» дає змогу ефективно використовувати обидва режими мозку, а також навчає перемикатися між завданнями.

3. Знайдіть у тексті складні речення з різними видами зв'язку. Визначте в них граматичні основи.

4. Пронумеруйте складні речення з різними видами зв'язку й відповідно до номерів запишіть схеми до цих речень.

5. Висловіть власні міркування щодо означеної в тексті поради. Аргументуйте її доцільність. Або ж назвіть аргументи, що заперечують її слушність.

6. З огляду на ваш досвід сформулюйте власні 4 «лайфхаки», які, на Вашу думку, сприяють ефективному навчанню. У реченнях використайте такі види зв'язку:

1) сурядний + підрядний;
2) безсполучниковий + сурядний;
3) підрядний + безсполучниковий;
4) сурядний + підрядний + безсполучниковий.

Тематичний кейс № 2
Мистецтво читання

1. Розставте розділові знаки в реченнях, підкресліть граматичні основи, намалюйте схеми, зазначте види зв'язку між частинами.

Юлія Набок-Бабенко

9 клас

Складне речення з різними видами зв'язку

примружившись Гаррі ледь не осліп від яскравого світла що зненацька залило Верхню ложу і в такий спосіб її було видно з усіх трибун.

Схема:_____

Види зв'язку: _____

2) Усе сталося так швидко що Гаррі нічого не помітив але обурення ірландських уболівальників і довгий пронизливий свисток Мустафи свідчили про якесь порушення.

Схема:_____

Види зв'язку: _____

3) Коли нарешті добралися до наметів ніхто не хотів спати та й довколишній галас цьому не сприяв тож містер Візлі погодився що перед сном усі ще можуть випити по чашці какао.

Схема:_____

Види зв'язку: _____

2. Складіть речення з різними видами зв'язку за наведеними схемами. Усі речення мають бути об'єднані спільною темою – улюблені книжки.

1) [ ], а [ ], (у якому...).

_____

_____

_____

2) (Доки), [ ] й [ ].

_____

_____

_____

3) [ ], (у яку...), і [ ], (що...).

_____

_____

_____

3. Прочитайте текст і виконайте завдання до нього.

Хто такі літературні скаути, або Як в Україні читають книжки за гроші

Чи замислювалися ви, хто шукає книжки для видавництв? Або хто читає рукописи? Нехай, якщо видавництво публікує дві книжки на рік, – цим можуть займатися редактори. А якщо треба видати сто книжок? За що братися, коли щороку з'являються мільйони нових назв?

Усе це – робота літературних скаутів. Це люди, які тримають руку на пульсі видавничого ринку: знають тренди, підтримують зв'язок із агентами, читають рукописи та намагаються викупити права на найбільш вигідний текст для видавництва. Принаймні, так це працює на ринку США. А як це відбувається в Україні, де тільки створюються літературні агенції, а обсяги ринку – суттєво менші?

Коли запускалося видавництво «Лабораторія», воно публікувало вакансію скаута. Засновник Антон Мартинов каже, що шукав на посаду людину з досвідом і можливостями швидко навчатися для ***оперативної синхронізації в ідеях та думках****, а також із розумінням видавничої специфіки.*

Спершу в команду взяли кілька людей, але згодом залишили тільки Зіну Бакуменко, яка останні 15 років працювала у видавничих агентах – Клубі сімейного дозвілля та Віваті. Антон поважає її смак і довіряє їй, а також вона ***«правильно» сприймає критику*** *– важлива характеристика в команді. Раніше вони часто конкурували за права.*

У «Видавництві «Старого Лева» немає скаутів, але їхню роль виконує відділ авторського права, співробітники якого ***спілкуються з іноземними партнерами*** *щодо майбутньої співпраці видавництвами та агенціями. Інше джерело порад щодо видань – перекладачі, адже вони орієнтуються в закордонних ринках, із мовами яких працюють.*

Видавництво «#книголав» має в штаті скаутів, які ***переглядають каталоги літературних агенцій, книжкові рейтинги, результати топконкурсів, каталоги видавництв і сайти відомих читацьких клубів.*** *Запропоновані скаутами списки обговорюють на редакційній нараді, а найцікавіше – надсилають засновникам видавництва, які читають книжки, визначаючи ті, що будуть опубліковані.*

Отже, в Україні роль скаутів досі часто виконують редакторки й редактори, перекладачки й перекладачі, піарниці та піарники. Це пов'язано з тим, що ринок активно розвивається тільки останні шість років, а отже, поступово обростає спеціалістами та спеціалістками.

За кордоном скаути також пропонують книжки кіновиробництву – для екранізацій, зокрема в Голлівуді. Також є скаути, які добирають книжки зіркам, щоби ті лежали на полиці, яка потрапить у фон їхніх селфі, або в добірку їхніх рекомендацій. Це конкурентний ринок, що залучає великі гроші та спонукає великі продажі й наклади. Але це вже зовсім інша історія.

За матеріалами suspilne.medi

Завдання за текстом:

1. Знайдіть речення, у яких використано і сурядні, і підрядні сполучники. Чи всі з цих речень є складними з різними видами зв'язку. Відповідь аргументуйте.

2. Випишіть до зошита складні речення з різними видами зв'язку, намалюйте схеми до них.

3. Чи хотіли б ви працювати літературним скаутом? Чому? Який рівень заробітної плати мотивував би вас читати книжки на замовлення? Аргументуйте свою позицію.

4. Напишіть власні міркування з теми «Які книжки можуть мотивувати підлітків до читання?». Використайте всі відомі Вам види речень із різними видами зв'язку, ускладнивши їх 2 дієприкметниковими зворотами, 2 дієприслівниковими зворотами та хоча б 3-ма вставними словами.

Тематичний кейс № 3
Мистецтво прибирання

1. Розставте розділові знаки в реченнях. Підкресліть граматичні основи. Намалюйте схеми до речень, зазначте види зв'язку.

1) Поміркуймо їжа одяг і дах над головою основні потреби людини тому було б логічно думати що місце де ми живемо має таке ж велике значення як і те що ми їмо та вдягаємо.

Схема:_____

Види зв'язку: _____

2) У кожної людини є речі які вона любить і з якими не може розлучитися і не важливо що іншим людям вони можуть не подобатися.

Схема:_____

Види зв'язку: _____

2. Запишіть власні речення до схем, об'єднавши їх загальною темою «Мистецтво прибирання»:

[], і [], (що).

_____

_____

_____

[], [], але [], (де).

_____

_____

_____

[..., (що), ...], [], і [].

_____

_____

_____

3. Прочитайте текст і виконайте завдання після нього

_____ (назва тексту)

Подумки поверніться у своє дитинство. Напевно більшості з нас добре перепадало за те що ми не прибирали у своїх кімнатах але чи багато батьків навчали своїх дітей наводити лад у кімнаті усвідомлюючи що це частина виховання? Наші батьки вимагають щоб ми прибирали свої кімнати але ж їх також ніхто не вчив як це робити.

У більшості суспільств прибирання як працю що робить дім придатним для життя ігнорують через помилкове уявлення що основні навички прибирання людина набуває з досвідом і тому не потребує спеціальної підготовки.

Процес прибирання складається з низки простих дій, у результаті яких речі переміщуються з одного місця в інше. Це означає класти речі на свої місця. Здається, усе настільки просто, що навіть шестирічна дитина могла б це зробити, а втім, більшість людей не можуть впоратися з цим завданням. Невдовзі після прибирання їхній простір знову перетворюється на хаотичний безлад, і причина полягає не у відсутності навичок, а у відсутності розуміння та здатності прибирати ефективно.

Лише невелика кількість людей володіє природним хистом до організації простору, а для решти, якщо ми не візьмемося за це питання, ефект зворотної дії неминучий, незалежно від того, скільки речей вони викинули та як продумано розмістили інші.

За М. Кондо

Завдання:

1. Придумайте і запишіть власну назву тексту (перед початком). Назва має відображати ідею.

2. У першому й другому абзацах розставте всі розділові знаки.

3. Знайдіть у тексті складні речення з різними видами зв'язку. Підкресліть у них граматичні основи.

4. Пронумеруйте складні речення з різними видами зв'язку й відповідно до номерів запишіть схеми до цих речень.

4. Напишіть фрагмент есе за темою «Як зробити життя комфортним?» Сформулюйте тезу, два переконливі аргументи й висновок. Наведіть приклад із власного життя.

Компетентнісні завдання (Н.Голуб)

*I. **Прочитайте текст.***

Проєкт «Спадок» – це цикл коротких атмосферних роликів, присвячених українській культурі, традиціям, народним звичаям від їх витоків до сучасності. У першій частині циклу «Національне святкове вбрання» покажемо, який вигляд мала українка у XIX – XX ст. залежно від віку, соціального статусу й регіону проживання. З цією метою ми відтворимо характерний для кожного регіону етнічний образ.

*II. **Перегляньте один із відеороликів** за покликанням*

https://amazing-ukraine.com/osoblyvosti-i-krasa-ukrainskoho-stroiu-riznykh-rehioniv-v-proekti-spadok-video/?fbclid=IwAR3VuHcSoGkCM_yexfazlLlkycYZtf9BfrH_Cd4oV5bFwqb2EYrBZ5PW6GI .

Поміркуйте, що потрібно робити, аби українці активно пропагували себе й свою культурну спадщину в світі. Напишіть коментар (3-4 речення) на цю тему, уживайте в ньому складні речення різних типів.

Економічні дослідження (С.Дячок)

Із запропонованих способів обери шляхи збагачення Бобренків:

- здавали землю в оренду
- економили
- позичали гроші під відсотки
- невтомно працювали
- грабували багатих

Прочитай уривок із твору **Ліни Костенко "Маруся Чурай"**.

От що в нас гарне, так ото садочки.
І ми жили, щоб гірш за всіх, то ні.
Достаток? Був. Як кажуть, дві сорочки –
одна в пранні, а друга на мені.

Бобренки, ті не дуже бідували.
Вони в оренду землю віддавали.
У Кривохатках хатка та нова –
єдина, може, хатка не крива.

Але й жили! Душили копійчину.
У дві душі робили без спочину {;86}

Інформаційно-математична компетентність (С.Дячок)

- Про кого йдеться в уривку?
- Визначте звідки, куди та з якою метою мчав самотній вершник
- Який спосіб подолання відстані обрав герой?
- Якого символу не вистачає у сучасних гугл-картах?
- Визначте за допомогою гугл-карти, скільки часу витратив гінець
- Які математичні параметри для цього потрібні (відстань і час- у розділі «Сповідь» – 3 дні, від Полтави – в Білу Церкву і назад, ще треба врахувати, що ці міста по різні боки Дніпра)
- Позначте маршрут на контурній карті

Прочитай уривок із твору **Ліни Костенко "Маруся Чурай"**.

Тим часом гінець доганяє світання
і клаптями ночі доточує дні.
І кожна хвилина, здається, – остання,
і крихта надії кричить йому: "Ні!"
О скільки нам, Боже, ти степу одміряв!
Долини і кручі, – якби навпростець!
Трубіж, Переяслав, Дніпро, Трахтемирів...
– Невже я не встигну? Невже це кінець?!
У Києві – пекло. У Хвастові – чорно.
Кипить і клекоче усе за Дніпром.
Коли б хоч не пізно. Якби позавчора.
Який він повільний, цей клятий пором!
В полях Подніпров'я, од крові обдутих,
де завжди хтось цілить тобі межи пліч,
коня поміняти в козацьких радутах
і мчати, і мчати крізь день і крізь ніч!

Проєктні завдання на уроках української літератури

- Створення словничка діалектизмів на основі повісті «Тіні забутих предків». Кінцевий продукт: словничок.
- Створення реклами відпочинку на Кононівських полях (за мотивами новели М. Коцюбинського «Intermezzo»). Кінцевий продукт: презентація/ картинки/ відео.
- Феномен «Розстріляне відродження». Учні шукають інформацію і обирають самостійно, у якому вигляді презентуватимуть свої знання. Кінцевий продукт: презентація/ вибірка літературних творів/ вірш.

Проєктні завдання на уроках української літератури

- Створення мемів до прочитаних творів. Меми – зображення гумористичного характеру, які імітують готові продукти культури. Культура інтернет-мемів сьогодні поширена серед молоді, тому таке завдання буде входити в коло інтересів учня. Кінцевий продукт: книжка з картинками/презентація.
- Створення реклами. Учні підбирають продукти, які можна прорекламувати за допомогою сюжетів літературних творів. Кінцевий продукт: відео / презентація / малюнок.
- Екранізації програмних творів з української літератури. Кінцевий продукт: презентація / уривки з кінофільмів.